

16. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
17. Кримінально-процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. Т. Мала-репка, В. Г. Гопчарєпка. — 3-тє вид., переробл. та допов. — К. : Юрисконсульт, КНТ, 2006.
18. Папченко В. Ю. Юридическая помощь личности: общеторетический аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / В. Ю. Папченко. — Краснодар, 2004.
19. Про Концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні : указ Президєнта України від 9 черв. 2006 р. // Урядовий кур'єр. — 2006. — 21 черв.

Анотація

Личко В. С. Попяття та види правової допомоги. — Стаття.

Стаття присвячена поняттю і видам правової допомоги. У ній досліджуються підходи до визначення поняття правової допомоги, її характеру та природи, а також співвідношення поняття правової допомоги з такими поняттями, як «юридична допомога», «правові послуги», «юридичні послуги». Прислідється увага співвідношенню понять «правова допомога» та «захист від обвинувачєння». Надється класифікація правової допомоги за різними критеріями, в тому числі, за критерієм оплатності.

Ключові слова: правова допомога, безоплатна правова допомога, індивідуальні та колективні суб'єкти правової допомоги.

Summary

Lychko V. S. Concept and types of legal aid. — Article.

This article is devoted a concept and will give out legal aid. In it going is probed near determination of concept of legal aid, its character and nature, and also correlation of concept of legal aid, with such concepts as a «legal help», «legal services», «juridical services». Attention correlation of concepts «juridical aid» is spared and «protecting from a prosecution». Classification of legal aid is given on different criteria, in a that number, after the criterion of payment.

Keywords: legal aid, free legal aid, individual and collective subjects of legal aid.

УДК 340.132:341

О. М. Іванченко

НОРМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: КОЛІЗІЇ ТА ВЗАЄМОДІЯ

Міжнародне право є складовою частиною національної системи права кожної сучасної держави. Ця інтеграція відбувається в самому процесі укладання державою різного роду договорів з іншими державами (угод, конвенцій), підписанням міжнародних декларацій, а також внаслідок вступу держави до міжнародних організацій. У цих актах акумулюється досвід міждержавного спілкування.

Складається, таким чином, особлива галузь наддержавного права, що за необхідністю включається у структуру національного права в цілому, незалежно від того, зафіксовано чи ні такий стан системи права спеціально в законі.

Конституція України містить норму про те, що загальновизнані принципи і норми міжнародного права і міжнародні договори України є складовою частиною її правової системи. Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законом, то застосовуються норми міжна-

родного договору. Відповідний розвиток державно-правового механізму, що послідував за цим, обумовлений, насамперед, ускладненням змісту і зростанням обсягу міжнародних зобов'язань України як суверенної незалежної держави. Чимало зроблено і для вдосконалення конституційно-правового регулювання здійснення норм міжнародного права. Робляться перші кроки для обліку специфіки взаємодії міжнародного права з окремими галузями національного права.

Однак проблема співвідношення та взаємодії українського права з міжнародним — є лише частиною загальної теоретичної (і практичної) проблеми співвідношення та взаємодії норм міжнародного та норм національного права. Тому ясно, що аналіз даної конкретної проблеми вимагає належного обліку наукових уявлень основоположного характеру, які належать до неї.

Як теоретична проблема, питання про співвідношення норм національного і норм міжнародного права виникло разом із зародженням останнього. Проте протягом тривалого часу воно не було вузловим питанням науки і практики, що пояснюється, перш за все, характером національного права та міжнародних відносин держав докапіталістичних формацій, в яких в особі суверена (монарха) зосереджувалися і законодавча влада, і право укладати міжнародні договори. Це значною мірою усувало можливість виникнення колізій між законом і договором [1, 150].

Перша спеціальна робота з досліджуваної теми вийшла у 1899 р. [2, 272]. Теоретична розробка проблеми здійснювалася В. Кауфманом, А. Фердросом і деякими іншими науковцями.

Під співвідношенням норм міжнародного та норм національного права в теорії міжнародного права за звичай розуміють, по-перше, співвідношення сили міжнародно-правових та національних норм і, по-друге, взаємодію міжнародного та національного права в процесі створення норм міжнародного права і норм національного законодавства [1, 152].

Але в кінцевому підсумку можна виділити три головні аспекти проблеми співвідношення норм міжнародного і норм національного права.

Перший аспект — вплив норм національного права окремих держав на формування та розвиток принципів і норм міжнародного права, а також вплив міжнародного права на формування та розвиток принципів і норм національного права окремих держав, інакше кажучи, фактична взаємодія міжнародного та національного права.

Другий аспект — юридична сила норм міжнародного права, коли мова йде про правове регулювання відносин всередині держави, і юридична сила національного права, йдеться про правове регулювання міжнародних відносин, тобто про формально-юридичні способи застосування норм міжнародного права на території держави і норм національного права за межами держави, зокрема питання про рецепцію норм однієї правової системи іншою правовою системою, про трансформацію норм правової системи.

Нарешті, третій, головний аспект загальної проблеми співвідношення міжнародного та національного права — колізії норм національного і норм міжна-

родного права та шляхи вирішення таких колізій та запобігання їм. З цим аспектом нерозривно пов'язаний аналіз висунутих як в теорії, так і на практиці положень про примат міжнародного права над національним, або про примат норм національного права над міжнародними нормами, або, нарешті, про юридичну рівність норм міжнародного та національного права.

З першим аспектом проблеми пов'язана винесена вченими колишнього СРСР ідея узгодження норм національного і міжнародного права як на стадії створення норм останнього, так і на стадії його реалізації [3]. Якщо вплив національного законодавства на міжнародне право носить опосередкований характер і здійснюється головним чином через міжнародну практику держав (це положення не викликає розбіжностей у вчених), то з питання впливу міжнародного права на національні законодавства є різні точки зору. Зокрема, Л. Н. Анісімов пише, що цей вплив виражається у вигляді прямого зв'язку [4; 5]. При цьому та чи інша міжнародна норма, визнана тією чи іншою державою, безпосередньо впливає або на появу відповідної нової національної законодавчої норми, або, навпаки, на її скасування або зміну. Зазвичай, цей вплив здійснюється через відповідну національну правову систему.

Професор Є. Т. Усенко вважає, що принциповий момент, який визначає всі параметри впливу міжнародного права на національне, полягає в тому, що він здійснюється не безпосередньо, а, як тепер прийнято говорити, опосередковується волею держави, яка одночасно є і учасником міжнародно-правових відносин, і територіальним сувереном [6, 117]. Він говорить про те, що «міжнародне право на території держави не має власної юридичної сили» [7, 16].

Видається, що ці розбіжності не носять принципового характеру, оскільки, як ми бачимо, відмінності тут проявляються лише у підході, тому що в кінцевому підсумку, як справедливо зазначає І. І. Лукашук [7], міжнародне право так чи інакше підключається до національної правової системи. Основний свій вплив міжнародне право має на національне право саме тому, що його норми для своєї реалізації потребують допомоги норм національного права.

Для позначення процесу виконання норм міжнародного права всередині країни за допомогою норм національного права використовуються різні терміни: здійснення (реалізація); «імплементация», «застосування», «виконання».

І. І. Лукашук під здійсненням міжнародного права розуміє загальний процес втілення міжнародного права в життя [8, 103]. Що стосується інших термінів, вважає він, ними можна позначити конкретні способи здійснення права.

У загальнотеоретичній літературі прийнято розрізняти такі форми здійснення права: виконання, дотримання, використання і застосування правових норм. Застосування при цьому виділяють у більш вузькому значенні, як здійснення правових норм органами, що мають владні повноваження. У присвячених застосуванню міжнародного права працях це поняття використовується переважно в широкому сенсі, як здійснення норм в цілому [9, 49]. Але навіть якщо виходити з поняття застосування у вузькому сенсі, то, мабуть, для міжнародного права це розходження не суттєве, тому що всі суб'єкти міжнародного права, перш за все держави, володіють владними повноваженнями.

Поставивши знак рівності між здійсненням (реалізацією) і застосуванням міжнародно-правових норм, необхідно сказати про те, що слід розуміти під таким застосуванням. С. В. Черниченко визначає застосування норм міжнародного права як їх «додаток» до міждержавних відносин [10, 61–62].

Що стосується міжнародно-правової практики, то, наприклад, з аналізу Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. випливає, що терміни «дотримання», «застосування», «виконання» вживаються як рівнозначні. В офіційних документах ООН, у різних виданнях набув поширення термін «імплементация» (англ. *implementation*) — здійснення, втілення у життя). У міжнародно-правовій літературі часто говорять про імплементации норм міжнародного права в національній сфері. Термін «імплементация», хоча й означає буквально «здійснення», іноді деякими авторами з країн СНД тлумачиться більш широко.

А. С. Гавердовський розуміє під імплементацией «цілеспрямовану організаційно-правову діяльність держав, яка проводиться індивідуально, колективно або в рамках міжнародних організацій з метою своєчасної, всебічної і повної реалізації прийнятих ними відповідно до міжнародного права зобов'язань» [11, 57].

Згідно з цим визначенням імплементация є підготовча стадія реалізації, необхідна для забезпечення своєчасної, всебічної і повної реалізації норм, тобто вона, по суті, отожднюється із забезпеченням реалізації.

В. Я. Суворова стверджує, що термін «імплементация» має право на існування як синонім терміна «реалізація», тобто втілення норм міжнародного права в практичній діяльності держав і інших суб'єктів [12, 62]. Отже імплементация — це практичне здійснення нормативних приписів.

Цей термін може бути використаний для позначення впливу норм міжнародного права на національні відносини через норми національного права. Тлумачення цього терміна може бути більш вузьким порівняно з терміном «здійснення» (термін «реалізація» може бути тотожний останньому, але неприпустимі його розширювальні трактування).

Вищезазначене визначення імплементации допускає С. В. Черниченко, однак він відразу ж вказує на небажаність такого його використання, тому що «у деяких випадках цей термін можна сплутати з терміном «застосування» і створити, тим самим, хибне враження, що норми міжнародного права можуть безпосередньо застосовуватися у внутрішньодержавній сфері» [13, 116]. Очевидно, що в даний час ця точка зору не відповідає реальності.

У міжнародно-правовій літературі зустрічається також термін «національно-правова імплементация норм міжнародного права». Ці терміни не синонімічні. На думку Р. А. Мюллерсона, імплементация (виконання, здійснення) — поняття більш широке, ніж національно-правова імплементация норм міжнародного права [14, 131]. Прийняття норм національного права, необхідних для виконання норм міжнародного права, ще не означає фактичного виконання міжнародно-правових зобов'язань. Міжнародна практика показує, що іноді держава, створивши необхідні для імплементации міжнародного договору нор-

ми національного права, не тільки не виконує своїх зобов'язань за договором, але і порушує норми власного національного права, прийняті для імплементації такого договору.

Тому, слід зазначити, що імплементація норм міжнародного права не полягає лише в правотворчій діяльності держави — учасника того чи іншого міжнародного договору, пов'язаної з відтворенням норм міжнародного права національним законодавством. Вона передбачає проведення широкого комплексу заходів організаційного характеру, спрямованих на безпосередню реалізацію міжнародно-правових норм.

Отже, про імплементацію міжнародно-правових норм можна говорити тільки в тому випадку, якщо держава не тільки видає відповідні законодавчі акти (змінює або скасовує вже існуючі) для здійснення норм міжнародного права, але й проводить ці акти у життя. Тому національно-правова імплементація норм міжнародного права — це тільки етап у процесі їх імплементації (здійснення), вона створює лише юридичні передумови для їх виконання.

Не можна не зупинитися на концепції трансформації, яка отримала досить широку підтримку серед юристів-міжнародників з колишнього СРСР.

Відповідно до цієї концепції міжнародні договори в результаті їх ратифікації, затвердження або просто офіційного опублікування «трансформуються», перетворюються в національні закони, аналогічною є доля відповідних норм.

Є. Т. Усенко говорить про трансформацію як про «об'єктивне явище, що виражається в різних способах здійснення міжнародних зобов'язань держави через видання нею національно-правових актів» [7, 16]. На його думку, вона здійснюється в різних правових формах (відсилання, ратифікація договору і його опублікування, видання спеціального закону, видання різних адміністративних актів) [15, 162–163]. Але в цілому всі види трансформації поділяються на два: генеральну та спеціальну. Генеральна трансформація, на думку вченого, полягає у встановленні державою у своєму внутрішньому праві загальної норми, що додає міжнародно-правовим нормам силу національної дії. Спеціальна трансформація полягає у наданні державою конкретним нормам міжнародного права сили національної дії шляхом їх відтворення у законі текстуально або у вигляді положень, адаптованих до національного права, або шляхом законодавчого вираження згоди на їх застосування в інший спосіб [7, 16].

С. В. Черниченко розуміє трансформацію як «шлях застосування норм міжнародного права, що зобов'язують будь-яку державу у сфері її внутрішньої юрисдикції». Він розрізняє дві форми трансформації (фактичну і юридичну) та п'ять видів юридичної трансформації: автоматична інкорпорація, відсилання, індивідуальна інкорпорація, адаптація та легітимація [16, 48–52].

У науковій літературі вже висловлені заперечення проти настільки розширювального трактування трансформації і проти оцінки трансформації як єдиної, універсальної форми зв'язку міжнародного та національного права, як універсального способу приведення в дію міжнародно-правових норм у сфері національних відносин [17, 252].

Н. В. Миронов вважає за краще тлумачення трансформації «у точному сенсі

цього слова» і характеризує її як одну із сформованих форм здійснення договірних норм у сфері національних відносин [18, 123]. Л. Х. Мінгазов говорить про «різні способи і засоби імплементації у формі відсилання, інкорпорації, трансформації» [4, 188].

Р. А. Мюллерсон вказує на неточність даного терміна, звертаючи увагу на відсутність чіткості в обсязі даного поняття [19, 59]. Одні вчені, як вже було показано, вважають, що цим терміном охоплюються всі способи здійснення норм міжнародного права всередині країни, інші вважають, що трансформація — це лише один із способів здійснення норм міжнародного права всередині країни. Більше того, Р. А. Мюллерсон вважає, що цей термін і охоплювані ним поняття неправильні й по суті.

Близький до цієї позиції Г. В. Ігнатенко. У виданому під його редакцією підручнику «Міжнародне право» він наводить такі аргументи на користь того, що даний термін (як, утім, і вся концепція трансформації) неприйнятний. По-перше, вважає Г. В. Ігнатенко, трансформація означає припинення існування «трансформованого» предмета, явища, але міжнародно-правовим нормам така доля не властива, по-друге, на стадії правозастосування взаємодія двох правових систем, якщо прийняти дані міркування, заміняється одноосібною дією правової системи держави, що «поглинула» міжнародні норми, по-третє, традиційно у ряді галузей національного права допускається застосування норм іноземного законодавства, однак не висловлюється припущення про «трансформацію» цих норм у національне право [20, 115].

Деякі автори переносять теорію трансформації на юридичну суть деяких способів здійснення міжнародних зобов'язань. Так, одним з поширених способів імплементації (здійснення) міжнародних договорів Г. І. Тункін і Р. А. Мюллерсон вважають відсилання до них в законодавстві [21]. Вчені, які трактують трансформацію в широкому сенсі цього слова, вважають, що юридична природа відсилання полягає у перетворенні норм міжнародного права в норми національного права [22, 145].

Очевидно, що тут також не можна вести мову про трансформацію одних норм у інші. Відсилання — досить поширений елемент юридичної техніки. Існує відсилання у рамках якої-небудь однієї системи права: різні системи національного права відсилають до інших національно-правових систем, іноді норми міжнародного права відсилають до норм національного права. Чи стають в цих випадках норми системи права, до яких відсилають, нормами відсилаючої системи? Здається, що ні. Відсилання у всіх цих випадках не трансформують норми однієї правової системи у норми іншої, а санкціонують застосування норм відсилаючої системи у сфері дії відсилаючої системи.

Л. А. Лунц вважає, що відсилання вводить норми, що містяться в міжнародних договорах, до складу внутрішнього права як «*lex specialis*». Але якщо допустити, як це робить Л. А. Лунц на прикладі статті 129 Основ цивільного законодавства Союзу РСР, що вони (Основи) вводять у цивільне законодавство норми, що містяться в міжнародних договорах [22, 65], то логічно було б визнати, що якщо, відповідно до ГПК України, суд до закону застосовує норми іно-

земного права, то це положення вводить в українське законодавство норми іноземного права.

Справедлива думка Н. В. Миронова, який вважає, що «при відсиланні норми, на які робиться відсилання, не змінюють своєї правової природи і залишаються нормами тієї ж системи права, в якій вони виникли, тобто нормами міжнародного права» [23, 117].

В кінцевому підсумку в центрі дискусії виявляється питання, чи можуть міжнародно-правові норми застосовуватися у сфері національних відносин безпосередньо, тобто без проголошення міжнародних договорів джерелами національного права та без трансформації міжнародних договорів у національні закони.

Не вступаючи в дискусію з цього питання, хотілося б звернути увагу на існування двох понять: створюване державою право (система права даної держави) і застосовуване в даній державі право. Другий комплекс значно ширше і складніше першого, тому що поряд з власним правом держави він охоплює норми, що знаходяться за рамками національного права, і які підлягають застосуванню або можуть бути застосовані у сфері національної юрисдикції. Йдеться про норми міждержавного права, прийняті державою і призначені для внутрішнього регулювання, і норми іноземного права, застосування яких у передбачених ситуаціях допускається окремими законами і міжнародними договорами. Але як іноземне право, так і положення норм міжнародного права можуть застосовуватися тільки з дозволу (санкції) норм національного права, і єдиною нормою такого дозволу є відсилання. Про «трансформації» при відсиланні можна і треба говорити, але не як про перетворення норм міжнародного права в норми національного права, а як про деякі зміни положень міжнародних договорів у процесі їхнього застосування всередині країни. Різні органи держави, застосовуючи правила міжнародних договорів, враховують при цьому характер соціального устрою держави, а також особливості її правової системи. Але це лише певна зміна в процесі застосування, а не перетворення норм міжнародного права в норми національного права [14, 135].

Отже, поширюване в юридичній науці розуміння правової системи як категорії, що включає в себе і безпосередньо право як сукупність юридичних норм, і правосвідомість, і правовідносини, що складаються на основі норм, і правозастосовний процес в цілому [20, 19], ні в якій мірі не перешкоджає «проникненню» міжнародно-правових принципів і норм у правову систему будь-якої держави. Інакше кажучи, сьогодні широко визнається можливість і реальна участь міжнародно-правових норм у національному правозастосуванні, у регулюванні певних національних правовідносин.

Міжнародне право в сучасному світі широко представлене пактами, деклараціями, резолюціями міжнародних організацій (насамперед ООН), які порушують конкретну проблематику розвитку норм національного права — права і свободи особистості. Особистість як така є суб'єктом міжнародного права. Ця галузь, відповідно, не тільки регулює міждержавні відносини, а й безпосередньо активно втручається в регулювання відносин всередині країни. Вона безпосе-

редньо впливає на утримання всієї системи права, багатьох її галузей. Конституція України передбачає, що в Україні визнаються і гарантуються права і свободи людини і громадянина відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права і відповідно до цієї Конституції. А це передбачає пряме «входження» норм міжнародного права не тільки безпосередньо в конституційне право, а й у зміст других галузей права. Перш за все, тих, які опосередковують сферу економічного життя суспільства, а також у кримінально-виконавче право. Позначається вплив цієї генеральної галузі на дотриманні правових структур адміністративного права, які опосередковують соціальну сферу, охорону здоров'я, освіту, культуру.

Отже, спектр «входження» норм міжнародного права в національне право досить широкий. Він представлений і міжнародним публічним, і міжнародним приватним правом.

Помітно розширюються функції міжнародного процесуального права, що регламентує порядок вирішення спорів та конфліктів.

Норми міжнародного права у вищій мірі стають загальнопланетарним правом у сучасній цивілізації. Це відповідає інтересам вирішення глобальних проблем людства, гострота яких постійно зростає.

Таким чином, вплив норм міжнародного права на розвиток норм національного права України відбувається в різних формах. Вчені-юристи відзначають, по-перше, їх прямий або непрямий вплив на діяльність органів законодавчої влади, виконавчої та судової, по-друге, неоднакову ступінь впливу різних «носіїв» міжнародних положень — загальновизнаних принципів як принципів-норм і принципів-ідей міжнародних договорів, звичайних норм, загальних принципів права, судових рішень і актів міжнародних організацій та конференцій.

Динаміка співвідношення норм міжнародного і норм національного права змінюється в умовах вступу України до складу міждержавних об'єднань. Тому питання співвідношення норм міжнародного та національного права є актуальним для дослідження.

Література

1. Миронов Н. В. Соотношение международного договора и внутригосударственного закона / Н. В. Миронов // Советский ежегодник международного права. 1963. — М.: Наука, 1965.
2. Курс международного права. — М., 1989. — Т. 1.
3. Усенко Е. Т. Теоретические проблемы соотношения международного и внутригосударственного права / Е. Т. Усенко // Советский ежегодник международного права. 1997. — М.: Наука, 1979. — С. 57–91.
4. Мингазов Л. Х. Эффективность норм международного права / Л. Х. Мингазов. — Казань, 1990. — 200 с.
5. Буткевич В. Г. Соотношение внутригосударственного и международного права / В. Г. Буткевич. — К., 1981. — 311 с.
6. Анисимов Л. Н. Имплементация норм международного права в национальное законодательство / Л. Н. Анисимов // Международное право в современном мире. — М., 1991.
7. Усенко Е. Т. Соотношение и взаимодействие международного и национального права и Российской Конституция / Е. Т. Усенко // Московский журнал международного права. — 1995. — № 2.
8. Лукашук И. И. Международное право в судах государств / И. И. Лукашук. — С.Пб., 1993.

9. Лукашук И. И. Новое в осуществлении норм международного права / И. И. Лукашук // Советский ежегодник международного права. 1986. — М., 1987.
10. Лукашук И. И. Функционирование международного права / И. И. Лукашук. — М., 1992.
11. Черниченко С. В. Реализация международно-правовых норм, ее предпосылки и результаты / С. В. Черниченко // Советский ежегодник международного права. 1980. — М., 1981.
12. Гавердовский А. С. Имплементация норм международного права / А. С. Гавердовский. — К., 1980.
13. Суворова В. Я. Обеспечение реализации договорных норм международного права (юридическая природа) / В. Я. Суворова // Советское государство и право. — М., 1991. — № 9.
14. Мюллерсон Р. А. Национально-правовая имплементация международных договоров / Р. А. Мюллерсон // Советский ежегодник международного права. 1978. — М.: Наука, 1980.
15. Усенко Е. Т. Формы регулирования социалистического международного разделения труда / Е. Т. Усенко. — М.: Междунар. отношения, 1965.
16. Черниченко С. В. Личность и международное право / С. В. Черниченко. — М.: Междунар. отношения, 1974.
17. Левин Д. Б. Актуальные проблемы теории международного права / Д. Б. Левин. — М.: Наука, 1974.
18. Миронов Н. В. Международное право: нормы и юридическая сила / Н. В. Миронов. — М.: Юрид. лит., 1980.
19. Мюллерсон Р. А. Соотношение международного и национального права / Р. А. Мюллерсон.
20. Международное право: учебник / под ред. Г. В. Игнатенко. — М.: Высш. шк., 1995.
21. Тункин Г. И. Закон о международных договорах СССР / Г. И. Тункин, Р. А. Мюллерсон // Советское право. — 1979. — № 2. — С. 27–29.
22. Лунц Л. А. Курс международного частного права. Особенная часть / Л. А. Лунц. — М., 1974.
23. Миронов Н. В. Правовые формы социалистической интеграции / Н. В. Миронов. — М.: Междунар. отношения, 1977.

Анотація

Іванченко О. М. Норми національного та міжнародного права: колізії та взаємодія. — Стаття. Динаміка співвідношення норм міжнародного і норм національного права змінюється в умовах вступу України до складу міждержавних об'єднань. Тому питання співвідношення норм міжнародного та національного права є актуальним для дослідження, оскільки ці питання додають особливу актуальність дослідженням концепцій взаємодії правових систем. У статті зроблена спроба проаналізувати родову єдність міжнародного і національного права як сукупності загальнообов'язкових правил поведінки.

Ключові слова: міжнародне право, національне право, національна правова система, міжнародна правова система, глобальна правова система, норми міжнародного права, норми національного права, здійснення (реалізація); імплементація, застосування, виконання, трансформація.

Summary

Ivanchenko O. M. Norms of National and International Law: Collisions and Correlations. — Article.

The dynamics of national legal norms and international legal norms correlation is changing during the process of Ukraine's international integration. That is why the problem of national legal norms and international legal norms correlation is actual for the researches of legal systems correlations. In the article is analyzed the one basis of national and international legal norms as the scopes of necessary rules of behavior.

Keywords: international law, national law, national legal system, international legal system, global legal system, norms of international law, norms of national law, realization of norms, implementation, applying, executing, transformation.